

Gæld og gældsregler

Af Serap Erkan

Baggrund for notatet	2
Hvad er gæld?	2
Offentlig gæld, lønindeholdelse og rådighedsbeløb	3
Privat gæld	4
Hvilke muligheder er der for at komme ud af sin gæld?	5
Forsøgsordning for kontanthjælpsmodtagere	5
Gældseftergivelse	6
Frivillig akkord	6
Gældssanering	6
Hvad skal jeg gøre?	7
Hvilke love, bekendtgørelser og vejledninger er relevante?	8
Relevante love	8
Relevante bekendtgørelser	8
Relevante vejledninger	8

September 2007
Serap Erkan

Hvis du har spørgsmål til indholdet, er du velkommen til kontakte Serap Erkan, informationsmedarbejder i projekt UDENFOR.

Baggrund for notatet

Mange hjemløse har store gældsproblemer og årsagerne hertil er ofte lige så komplekse som årsagerne til deres hjemløshed. Misbrug og psykisk sygdom, som oftest er årsager til hjemløshed, kan også være årsagerne bag gældsproblematikken. Gæld opstår med andre ord sjældent på grund af overforbrug, og ofte har personer med gæld været udsat for en social begivenhed. Som hjemløs lever man et hårdt liv på gaden, hvilket kan føre til gæld bestående af ubetalte DSB-bøder, tandlægeregninger, manglende betaling af børnebidrag, rykkere som hober sig op, fordi man ikke kan overskue indholdet i ens breve osv. Det kan også tænkes at en person ender i en boligløs situation på grund af gæld. Gældssituationen har det med at blive en ond spiral, når man først er blevet hjemløs. Det er svært at få økonomien til at hænge sammen og uden en tilknytning til arbejdsmarkedet, kan det være svært nok i sig selv at få mad på bordet. HMS-undersøgelsen (En større undersøgelse om hjemløse, misbrugere og sindslidende), som Anvendt KommunalForskning står bag, viste bl.a., at 60 % af socialt udsatte har gæld som omfattende problem.

D. 8. august og d. 20. september 2007 afholdte SAND – De hjemløses landsorganisation – og projekt UDENFOR kursus i gældssanering for henholdsvis medarbejdere på § 110 boformerne og brugerne af boformerne – de hjemløse. Line Barfod, der er advokat og har mange års erfaring fra arbejdet med gældssager, underviste i reglerne omkring gæld og gældssanering. Formålet med kurserne var at få overblik over de muligheder, der er for at hjælpe hjemløse ud af gældsproblemer. Vi lærte om regler for inddrivelse af gæld og om de forskellige muligheder, der er for at bringe gæld ud af verden: Betaling efter fast plan, betaling ved hjælp af lånoptagelse, eftergivelse, akkorder og gældssanering.

SAND og projekt UDENFOR håber, at de hjemløse efter gældskurset d. 20. september vil kunne finde en løsning på deres gældsproblemer, så de igen har mulighed for at blive en del af samfundet på lige vilkår som andre borgere.

projekt UDENFOR håber, at nærværende notat og referat fra kurserne i gældssanering kan hjælpe medarbejdere og hjemløse med at komme i gang med at få set på den hjemløses gæld, så den hjemløse kan komme ud af sine gældsproblemer.

Hvad er gæld?

Gæld er et samfundsproblem på linje med misbrug, psykisk sygdom, incest, vold og andre sociale problemer. Flertallet af dem, der får gældsproblemer, har også (haft) andre sociale problemer tæt inde på livet. Gælden opstår sjældent på grund af overforbrug, men oftest på grund af en social begivenhed. Gæld bliver imidlertid ikke anerkendt som et samfundsproblem i Danmark. I de andre nordiske lande - bl.a. i Malmø - findes der gældsrådgivning, hvilket har halveret lejlighedsudsættelserne. På trods af dette og på trods af, at den politiske opposition flere gange har stillet forslag til etableringen af landsdækkende gældsrådgivning, findes gældsrådgivning stadig ikke i Danmark.

De fleste mennesker har gæld, og så længe vi er i arbejde er gælden ikke et problem. Gæld kan bestå af: banklån, kassekredit, køb på afbetaling, husleje restancer, flytteregninger, lån fra familie og venner, kaution, lån med lønforskrivning, mobilregninger, dumme bøder (gæld til det kriminelle miljø) og tog-bøder.

Som hjemløs og socialt udsat er det svært at starte på en frisk, når man har gæld. Ofte risikerer folk, der ikke kan betale gælden, at gælden vokser, hvis de forsøger at betale, selv om de ikke kan. Fx forsøger mange at betale på én gang, hvilket betyder mere overtræk. På den måde ender mange i en ond cirkel, hvor de optager ny gæld for at betale den ”gamle” gæld. Gælden fastholder på denne måde socialt udsatte mennesker i udsathed. Mange mennesker oplever gælden som et nederlag, men det er vigtigt at få fortalt folk, at det er i orden, at de i en periode ikke betaler af på gælden.

Før i tiden fandtes der gældsfængsler i Danmark og tvangsinddrivelse af gæld, men gældsfængslerne blev allerede afskaffet i 1872 og findes ikke længere. En person kan godt komme i fængsel og sidde en bøde af, men det er ikke muligt at komme i fængsel, fordi man ikke betaler sin gæld. Det er altså ikke ulovligt ikke at betale det, man skylder.

Det offentlige har en række sanktionsmuligheder overfor skyldnere: Fx kan det offentlige nægte én en autorisation, hvis man har gæld. Hvis en person ikke betaler af på sin gæld (offentlig og/eller privat gæld), kan vedkommende risikere at blive registreret i Ribers Kredit Information (RKI), og på den måde risikere ikke at kunne oprette ny gæld. Efter 5 år bliver registreringen slettet, men mange forgældede risikerer at stå registreret i lang tid på grund af ny gæld. For skyldneren kan det nærmest være en fordel at blive registreret i RKI., men pt. er det ikke muligt at registrere sig selv i RKI, men det kan være at der bliver åbnet op herfor i fremtiden.

Selv om der er tale om ægtefolk, hæfter den ene part som udgangspunkt kun for egen gæld og det, personen har skrevet under på. I forhold til skattegæld, har ægtefolk mulighed for at overføre fradrag, og derfor hæfter ægtepar for hinandens skattegæld.

Det er vigtigt at skelne mellem offentlig gæld og privat gæld, da de to gældstyper giver forskellige muligheder i forhold til at komme ud af gældsproblemerne. Du kan i det følgende læse om den offentlige gæld og det offentliges lønindeholdelsesmuligheder.

Offentlig gæld, lønindeholdelse og rådighedsbeløb

Det er kun det offentlige, der kan tage af ens løn – lave lønindeholdelse, som det hedder. Inddrivelsesloven gælder med andre ord kun for offentlig gæld, og det offentlige har derfor en fortrinsret i forhold til at få skyldnere til at betale af på gæld.

Fra d. 1/7 2006 løber der renter på alle typer af offentlig gæld. Det er en god idé også at sætte sig ind i reglerne for gebyrer (jf. kapitel 8 i Skatteministeriets bekendtgørelse 995 af 19.10.1005 nederst dokumentet).

Det er SKAT, der står for alle former for lønindeholdelse og for al opkrævning af offentligt gæld. Det private må og kan ikke lave lønindeholdelse, dvs. hvis man har taget lån hos private virksomheder (fx kreditvirksomheder, banker, private boligselskaber m.v.) kan de ikke tage af ens løn.

I 2005 blev tilbagebetalingsregler for gæld lavet om (jf. Skatteministeriets bekendtgørelse 995 af 19.10.1005 nederst dokumentet). Loven siger, at en voksen person skal have et rådighedsbeløb på 4.840 kr./mdr. (i 2007). Rådighedsbeløbet er det beløb, der er tilbage efter at faste udgifter er betalt, og rådighedsbeløbet skal kunne dække udgifter til mad, tøj og fritidsaktiviteter. Mange mennesker

på kontanthjælp, førtidspension, starthjælp og pension har sjældent et rådighedsbeløb på 4.840 kr. Som udgangspunkt skal de derfor ikke betale af på eventuel gæld til det offentlige, da de sjældent vil have et rådighedsbeløb på 4.840 kr. Med andre ord: Hvis man ikke kan betale sin gæld til det offentlige, skal man ikke betale! Imidlertid skal man være opmærksom på, at det offentlige kan regne ens gæld ind i forskudsopgørelsen (kommer i november/december) således, at man automatisk betaler af på sin gæld, selv om rådighedsbeløbet er under 4.840 kr.! Derfor er det vigtigt selv at være opmærksom herpå. Ring til SKAT og bede dem om at tage det ud.

Hvis der er blevet lavet lønindeholdelse på ens kontanthjælp eller førtidspension efter 1/11 2005 er det ifølge Line Barfod i de fleste tilfælde ulovligt, da flertallet på disse ydelser som udgangspunkt har et meget lavt rådighedsbeløb. Det er en god idé at gøre kontanthjælpsmodtagere og folk på førtidspension opmærksom herpå. Line Barfod mener klart, at man skal køre en klagesag, hvis der er blevet lavet lønindeholdelse på kontanthjælp eller førtidspension, og at man skal have betalt gæld tilbage, som man har betalt de sidste 5 år, hvis man har betalt, mens man har været på kontanthjælp og førtidspension (jf. § 6 i Socialministeriets bekendtgørelse 1056, § 6 i Socialministeriets bekendtgørelse 1383 og Inddrivelsesvejledningen I.2.1.1 og Inddrivelsesbekendtgørelsens kapital 9, § 27. Se liste over love m.v. nederst i dokumentet).

Som udgangspunkt er det altså ikke muligt at lave lønindeholdelse hos kontanthjælpsmodtagere og andre med lav nettoindkomst, men det er ikke umuligt.

Et eksempel kan være: En hjemløs mand - lad os kalde ham Per - er på kontanthjælp og har en meget lav boligudgift på et herberg og ikke ret mange faste udgifter. Lad os sige, at Pers rådighedsbeløb er på 4.940 kr./mdr. SKAT vil kunne lave lønindeholdelse på 100 kr., som han har i overskud i forhold til minimumsrådighedsbeløbet på 4.840 kr. Med andre ord kan Per eller en hvilken som helst anden person på kontanthjælp godt risikere, at skulle betale af på gæld. Imidlertid vil en person på kontanthjælp sjældent kunne nå op på et rådighedsbeløb på 4.840 kr., som faktisk er, hvad staten finder frem til som et rimeligt rådighedsbeløb for en voksen person i Danmark i 2007!

Privat gæld

Private virksomheder (banker, private boligselskaber, kreditvirksomheder m.v.) har ikke de samme muligheder for at inddrive gæld som det offentlige har gennem SKAT og via lønindeholdelsen. De private långivere kan trække skyldneren i fogedretten, men de kan ikke trække i skyldnerens løn. De kan få registeret skyldneren i RKI ligesom det offentlig også kan, og de kan lægge renter og gebyrer på gælden. Private kreditorer benytter sig ofte af registrering i RKI.

Det er vigtigt at dukke op i fogedretten, hvis man bliver indkaldt, da man ellers risikerer at blive hentet af politiet om natten. Fogedretten kan også komme ind med låsesmed, hvorfor det bedste vil være at dukke op af sig selv.

Fogedretten har ikke myndighed til foretage lønindeholdelse, men konstaterer om skyldneren er enig i, at skylde pengene, om skyldneren er i stand til at betale, hvad der kan gøres udlæg i (bl.a. værdigenstande og depositum) m.v. Skyldneren afgør selv, om personen kan betale, og der bliver udarbejdet en insolvenserklæring, hvis personen ikke er i stand til at betale og ikke ejer noget, der kan foretages udlæg i. Når personen har været i fogedretten, går der minimum 6 mdr. før der igen kan ske en indkaldelse.

Fogedretten kan benytte sig af tvangsauktion over de værdigenstande, der er foretaget udlæg i, men i virkeligheden tager fogedretten ikke ret meget, da ting oftest går til billige penge på tvangsauktion. Fogedretten skal følge reglerne i Retsplejelovens § 509 om trangsbeneficiet, det vil sige, anlægge en vurdering for hvad, der hører med til en beskeden livsførelse og et beskedent hjem, før de kan foretage udlæg og eventuel tvangsauktion. I dag er tv en del af et beskedent hjem.

Omkostningerne ved fogedretten skal i første omgang betales af kreditor, hvorfor de fleste kreditorer helst vil undgå situationen. Der er med andre ord gode muligheder for, at skyldneren selv kontakter kreditor og forklarer situationen med henblik på en løsning (Se afsnittet ”Hvad skal jeg gøre?”).

Hvilke muligheder er der for at komme ud af sin gæld?

Gældsreglerne er meget komplicerede og ofte skal man have et indgående kendskab til systemet for at kunne finde rundt i kaoset.

SKAT er i øjeblikket ved at gennemgå deres registre for at se på skyldnere. De vil i nærmeste fremtid sende breve ud vedlagt ansøgningsskemaer til mange af dem, der har gæld og oplyse om mulighederne for eftergivelse af gæld.

Hvis der er belæg for gældssanering, eftergivelse, frivillig akkord m.v., er det en god idé at dokumentere situationen og herunder at indhente erklæringer fra læge, psykiater, psykolog, kontaktperson, sagsbehandler m.v. Få en kontaktperson eller sagsbehandler til at bekræfte oplysningernes rigtighed og til at beskrive den skyldnerens situation (en levnedbeskrivelse). Skriv en lang forklaring om hvordan de enkelte gældsposter er opstået. I situationen, hvor man sidder over for en dommer (fx ved gældssanering), kan det være svært at fortælle om det, og mange mennesker begynder at græde. Der kan være tale om følsomme oplysninger (misbrug, incest, psykisk sygdom), og man kan derfor bede dommeren om ikke at videregive oplysningerne til kreditorerne. Det er derfor en fordel at gøre forarbejdet med at skrive ned og i situationen slippe med uddybende spørgsmål.

Der er forskellige muligheder for at komme af med sin gæld. Bl.a. gældseftergivelse, frivillig akkord og gældssanering. Tvangsakkord gælder oftest kun i forhold til virksomheder og vil ikke blive gennemgået.

Som hjemløs er det umiddelbart nemmere at få frivillig akkord end gældssanering. I nedenstående kan du læse om de enkelte muligheder.

Forsøgsordning for kontanthjælpsmodtagere

I forbindelse med indsatsen for socialt udsatte blev der i 2005 iværksat en forsøgsordning vedrørende gældseftergivelse (gælder kun den offentlige gæld) for kontanthjælpsmodtagere. Der er ikke ret meget rådgivning og hjælp at hente i den forbindelse, men du kan downloade ansøgningsskemaet her <http://www.skat.dk/getFile.aspx?ID=20312>. For at kunne søge om gældseftergivelse skal personen have været på kontanthjælp uafbrudt i minimum 4 år og på ansøgningstidspunktet være kommet i arbejde. Eftergivelsen af gælden sker over 5 år med 1/60/mdr. I sin tid protesterede de hjemløses landsorganisation SAND, da ikke ret mange hjemløse opfylder betingelserne for forsøgsordningen.

Gældseftergivelse

Det er muligt, at få eftergivet den offentlige gæld, hvis der ikke er udsigt til at betale gælden tilbage. Det kan fx være, hvis personen får tildelt en førtidspension. Skriv/ring til SKAT og forklar og dokumenter situationen.

Frivillig akkord

Hvis man også har privat gæld, er en mulighed frivillig akkord, hvilket ofte kan lade sig gøre. Frivillig akkord er en realistisk mulighed for hjemløse med privat gæld og frivillig akkord dækker over det, at noget af gælden bortfalder/eftergives, mens resten som regel betales af på én gang. Man kan evt. også lave aftale om at stoppe renterne og betale resten. Som regel vil kreditorerne gerne gå med til det.

Det er en god idé at have en kontaktperson, der taler ens sag og hjælper en med at få overblik over økonomien og finde frem til det beløb, man kan betale på én gang. Lad os sige, at en person skylder 300.000 kr. til en kreditvirksomhed og foreslår virksomheden at betale 50.000 kr. på én gang mod at resten af beløbet slettes. Højest sandsynligt vil virksomheden gå med til en sådan ordning, hvis der fx ikke er udsigt at personen nogensinde vil være i stand til at betale hele beløbet.

Gældssanering

Gældssanering omhandler al gæld, og det er svært for hjemløse at få gældssanering på grund af en række objektive krav. Det er alene muligt at få gældssanering, hvis man er i en stabil situation. En stabil situation er en situation, hvor man har en bolig (fast bolig, fremleje er ikke stabilt nok), et arbejde eller en førtidspension/pension (gælder både en selv og ens ægtefælle). Man skal samtidig vise, at man over nogle år ikke har stiftet ny gæld og, at ens budget hænger sammen. Dernæst skal ens gæld være håbløs, og oftest er man oppe på minimum 200-300.000 kr. Gældssanering vil først være en mulighed for hjemløse i det øjeblik, de ikke længere er boligløse og enten er i arbejde eller får en førtidspension/pension. Det er muligt at søge om gældssanering flere gange, og man skal derfor ikke lade sig slå ud af et enkelt afslag. Især hvis ens situation ændrer sig, er det oplagt at søge igen. Det er også muligt at få gældssanering af gældssaneringen, hvis det viser sig, at man ikke kan betale af på den første ordning, fx fordi ens indkomst er faldet.

Gældssanering foregår oftest således at noget af gælden bortfalder samtidig med, at der i fællesskab findes en rimelig løsning på tilbagebetaling af resten af gælden indenfor en overskuelig periode med afdrag hver mdr. Det beløb der skal tilbagebetales kan normalt afdrages i løbet af 5 år, nogle gange 3 år (hvis iværksætter, se nye iværksætterregler), nogle gange 10 år og andre gange eftergives al gælden.

I forbindelse med en gældssanering er der normalt tale om en eller anden betalingsevne. Gældssanering foregår i skifteretten (I Kbh. foregår det i SØ- og Handelsretten), og det er dommeren, der træffer afgørelsen i sagen. Sagen behandles inde på et mindre kontor, hvor dommer, skyldneren og evt. en kontaktperson deltager. Dommeren ser på forskellige subjektive kriterier vedr. gældens art og alder. Vurderingsgrundlaget tager udgangspunkt i spørgsmål som: Hvad er det for en slags gæld, hvordan er den opstået, hvad er den pågældendes situation? Det er fx ikke muligt uden videre at få gældssanering for gæld i forbindelse med en forbrydelse. Her skal der gå noget tid – oftest 15-20 år. På forbrugsgæld skal der som regel gå 5-10 år.

Alt som siges (fortielse og forkerte oplysninger) i retten er strafbart. Hvis dommeren mener, at der er belæg for gældssanering, udnævner dommeren en advokat, som er dommerens advokat og ikke skyldnerens rådgiver. Advokaten vil måske aflægge besøg i hjemmet for at se på levestandarden. Der vil blive skrevet til socialforvaltningen for at tjekke op på sociale problemer m.v. I sidste ende er det dommeren der træffer afgørelse; kreditorerne kan nægte, men dommeren afgør udfaldet.

Ingen holder øje med om skyldneren betaler af på det aftalte beløb, som betales af en gang om året. Som kontaktperson er det derfor vigtigt at holde øje med vedkommendes økonomi.

Gældssanering er en langvarig proces, og der kan gå 3-4 år fra, at man starter processen til ansøgning om gældssanering sendes af sted.

Flere af tilskuerne var på gældssaneringskurset d. 20. september i tvivl om reglerne for kommunernes indskudslån. Kommunen må ikke nægte én en bolig, fordi man har gæld. Kommunerne skal give (garanti for) indskudslån, hvis man ikke har mulighed for at skaffe sig pengene på anden vis, og ofte er det jo ikke muligt, når man eksempelvis er på kontanthjælp. Et indskudslån er rentefrit i 5 år. Hvis kommunen nægter én en bolig, er det vigtigt at bede om begrundelsen på skrift og få dokumentation herpå og herunder at finde ud af, hvilken lovgivning begrundelsen hviler på. Hvis man er utilfreds med afgørelsen eller, den er i strid med loven, kan man klage til Det Sociale Nævn eller Den Sociale Ankestyrelse.

Hvad skal jeg gøre?

Det kan være svært at overskue situationen, hvis den forgældede er hjemløs, da gælden ofte er et blandt mange andre problemer. Det er vigtigt at få en person til at hjælpe sig - eksempelvis en støtte- og kontaktperson eller en sagsbehandler. Selv om det kan virke uoverskueligt, lykkes det faktisk for de fleste at komme af med deres gæld i løbet af nogle år.

Først og fremmest er det vigtigt at få et overblik over skyldnerens indtægter og udgifter og om hvad personen kan få (gældssanering, gældseftergivelse, frivillig akkord m.v.). I nedenstående er listet nogle af de ting, man må forholde sig til for at komme ud af sin gæld.

1. Få styr på rudekuverterne og gælden – få åbnet rudekuverterne, selv om det kan virke uoverskueligt. Firmaer handler med ens gæld, så måske har man flere breve fra forskellige firmaer, som i virkeligheden skriver om det samme beløb.
2. Det er vigtigt at have en person som kan rådgive en om gælden. Bankrådgiveren er i sidste ende bankens rådgiver og ikke kundens. Det er vigtigt at få råd og vejledning, og det er ikke muligt at få retshjælp, så man må selv betale for rådgivning.
3. Opstil et budget og oversigt over gælden. Opstil budget over indtægter, udgifter, rådighedsbeløb, gæld og afdrag på gæld – hvem skylder man hvad? Skriv til kreditorerne og få oplyst renter med dags dato og ikke blot hovedstolen. Spørg også efter, hvor meget gælden er på, når renter bliver trukket fra i skat.
4. Skriv til kreditorerne og bed dem om henstand i 3 mdr. Forklar, at du nu er i gang med at se på din gæld, at du ønsker en løsning herpå, og at du vil vende tilbage med en plan for afvikling af gælden.
5. Få en kontaktperson til at forklare/beskrive situationen, og hvorfor gælden er opstået. Indhent lægeerklæringer m.v.

6. I forbindelse med gældssanering er det vigtigt, at få betalt nye regninger (fx tog-bøder), så de ikke står i vejen for ansøgningen om gældssanering, eftergivelse, frivillig akkord m.v.
7. Hvis man skylder penge til mange forskellige kan det være en løsning, at tage et lån og betale de andre gældsposter ud på én gang, så man alene skal forholde sig til en kreditor.
8. Få oprettet en lønkonto, hvis personen ingen har. Bankerne har pligt til at oprette en lønkonto til alle borgere. Hvis man bliver afvist af banken skal man klage til Finanstilsynet eller Pengeinstitutternes Ankenævn. Anderledes forholder det sig med en budgetkonto. Det har man ikke krav på, men nogle banker vil måske gerne lave en alligevel.
9. Undersøg forskellige banker og spørg om de vil oprette en budgetkonto til den forgældede. Mange banker nægter, da det er tidskrævende. Hvis det lykkes, kan man få banken til at overføre det beløb, man har til rådighed fra budgetkontoen over på lønkontoen. Det kan give en kontrol med beløbet, der må bruges til mad og tøj.

Hvilke love, bekendtgørelser og vejledninger er relevante?

Der er mange regler og love på gældsområdet, og det kan være svært at holde styr på de enkelte. Herunder finder du en liste over love, bekendtgørelser og vejledninger, der har relevans for gældsområdet. Bekendtgørelser hører med til en given lov og skal betragtes som uddybninger af denne lov. Vejledninger kan være gode rettesnore i forhold til at finde ud af, hvordan man forholder sig til loven. Vejledninger er en slags uddybninger og anvisninger; de er ikke bindende, men nærmere fortolkninger og en slags erfaringsopsamlinger.

Relevante love

- Retsplejeloven § 509
- Inddrivelsesloven (Lov om opkrævning af inddrivelse af visse fordringer) (*vedtaget 2005*)
- Konkursloven (*her finder du reglerne om gældssanering*)

Relevante bekendtgørelser

- Skatteministeriets bekendtgørelse 995 af 19.10.2005 om inddrivelse af gæld til det offentlige (*her finder du rådighedsbeløbet, en liste over årligt afdrag på lån ved given indkomst, reglerne om gebyrer*)
- Socialministeriets bekendtgørelse 1383 af 12.12.2006 om opkrævning af tilbagebetalingskrav efter lov om social service, lov om social pension og lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v.
- Socialministeriets bekendtgørelse 1056 af 7.11.2005 om kommunernes opkrævning af tilbagebetalingskrav efter lov om aktiv socialpolitik

Relevante vejledninger

- Skatteministeriets inddrivelsesvejledning 2007-3 (*godt opslagsværk med eksempler – opdateres flere gange om året og findes i elektronisk form*).